

5. Цимбалюк І. М. Підвищення професійної кваліфікації: психологія педагогічної праці / І. М. Цимбалюк. – К. : ТОВ „Видавничий дім „Професіонал”, 2004. – 150 с.

Анотація
И.М.Шоробура

Педагогическое мастерство учителя: вызовы современности

В статье рассмотрены вопросы педагогического мастерства как основы профессионального становления будущего учителя.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, будущий учитель.

Summary

I.M.Shorobura

Pedagogical Skills of a Teacher: Challenges of Our Time

The questions of pedagogical mastery as the bases for professional development of the future teacher have been studied in the article.

Key words: pedagogical mastery, future teacher.

Дата надходження статті: „5” вересня 2012 р.

УДК 37.013.42

О.С.ПУМАКОВА,

аспірант, викладач

(м. Стаханов Луганської області)

Сучасні підходи до професійної підготовки студентів-волонтерів

В статті розкрито сучасні підходи до професійної підготовки студентів-волонтерів в умовах педагогічного коледжу; представлено досвід роботи викладачів зі студентами-волонтерами та проаналізовано роботу волонтерського загону педагогічного коледжу.

Ключові слова: волонтерська діяльність, студент-волонтер, бесіда, тренінг, дискусія.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасний розвиток суспільства визначається тенденцією розбудови соціальної держави, характеризується зростанням соціальних ініціатив, залученням широких верств населення до процесу соціальних перетворень. Волонтерська діяльність – одна з найефективніших форм роботи зі студентами, що є невичерпним джерелом засвоєння загальнолюдських цінностей та норм, належного рівня моральної культури, професійно-особистісних якостей, уміння самостійно орієнтуватися в розмаїтті нестандартних ситуацій та здатності самостійно вирішувати ті чи інші питання. Як свідчить європейський досвід, волонтерська діяльність не тільки допомагає, підтримує, стимулює студентів до розробки соціальних проєктів, реалізації соціальних програм і заходів, а й сприяє соціалізації особистості шляхом включення до життя суспільства, створює можливості для її самореалізації.

В Україні протягом останніх років значно збільшилась кількість студентів-волонтерів, які залучаються до соціально-педагогічної діяльності. Участь у волонтерській діяльності є добровільною, тому стає зрозуміло, що відповідальність за якість надавання соціальних послуг перекладається на самого волонтера. Кожен член волонтерського загону персонально відповідає за наслідки своїх дій, повинен вміти долати труднощі, надавати поради та рекомендації, мати певний набір особистісних якостей, теоретичні знання та практичні навички роботи з різними верствами населення. Тому слід розглядати волонтерську діяльність як одну зі складових компонентів професійної підготовки студентів.

Аналіз досліджень і публікацій... Вагомий внесок у становлення теорії волонтерства, розробку його теоретичних та методологічних засад зроблено українськими науковцями (О.Безпалько, І.Звереву, Н.Заверику, Г.Лактіоновою, Л.Мишик); концептуальні засади професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів досліджували (А.Алексюк, А.Капська, В.Радул, В.Сагарда, Є.Холостова, М.Фірсов та ін.); роль волонтерства в професійному становленні соціальних педагогів та соціальних працівників цікавить О.Караман, В.Кратінову, С.Харченко, Н.Ларіонову, О.Песоцьку; вивченням проблем волонтерства займаються І.Зверева, А.Капська, О.Безпалько, Н.Комарова, С.Толстоухова, Р.Войнова; мотиваційні факторів участі у волонтерській діяльності досліджує Н.Романова, Н.Трубнікова, Н.Черепанова; організацію волонтерської діяльності у вищих навчальних закладах досліджують Т.Лях, З.Бондаренко, В.Кратінова, О.Бурлій. Але сьогодні все ж існує безліч суперечностей як у теорії, так і практиці розвитку та функціонування волонтерського руху в Україні.

Формулювання цілей статті... Мета статті – проаналізувати сучасні підходи до професійної підготовки студентів-волонтерів та організації соціально-педагогічної діяльності на прикладі Стахановського педагогічного коледжу.

Виклад основного матеріалу... Волонтерська діяльність відкриває широкі перспективи для активізації духовного, інтелектуального та культурного потенціалу, що детермінує розвиток людини і суспільства як сьогодення, так і майбутнього. Спершу звернемося до аналізу довідкової літератури, в якій викладено найбільш усталені наукові знання. Перше визначення звучить так: „Волонтерська діяльність – це добровільна неприбуткова діяльність фізичних осіб – волонтерів, яка спрямована на надання допомоги особам, що перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, і сприяє самореалізації волонтера” [5, с.123]. Інші визначення: „Волонтерська діяльність – активна складова побудови громадянського суспільства” [6, с.93]. Згідно із Загальною декларацією волонтерів, волонтерство розглядається „як активна участь людей у громадському житті країни, що сприяє покращенню якості життя в загальному сенсі, особистісному росту та поглибленню відчуття солідарності; реалізації основних потреб на шляху побудови більш справедливого та мирного суспільства; економічному та соціальному розвитку, створенню нових робочих місць і нових професій та виражається, зазвичай, у спільній діяльності в межах різного роду асоціацій” [2, с. 408].

За визначенням енциклопедичних джерел, волонтерська діяльність – це широке коло, яке включає традиційні форми взаємодопомоги й самопомоги, офіційне надання послуг та інші форми цивільної участі, що здійснюються добровільно на благо широкої громадськості без розрахунку на грошову винагороду [4, с.101]. „Волонтерська діяльність – індивідуальна чи колективна – це спосіб підтримки та зміцнення таких людських цінностей, як піклування та надання допомоги членам громади; використання кожною людиною своїх прав та обов’язків як члена певної громади в процесі навчання та розвитку впродовж усього життя, реалізуючи весь свій потенціал; взаємодії між людьми, незважаючи на всі відмінності, для спільного життя в здоровому стабільному суспільстві, для спільного вироблення нових способів вирішення проблем, які виникають [9, с.37].

На думку І.Звереві, волонтерська діяльність – „це добродійна діяльність, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту і процвітання спільнот і суспільства в цілому” [1, с.26]. „Волонтерство – це спосіб будувати соціальні відносини; застосовувати на практиці свої моральні та релігійні принципи; одержувати нові навички; знайти підтримку й друзів; відчутти себе здатним щось зробити; відчутти себе добре” [7, с.162]. І, нарешті, ще одне визначення „Волонтерство – це школа життя, росту і саморозвитку, яка допомагає виховувати, формувати себе як гуманну, високодуховну, культурну, ціннісно-орієнтовану особистість із здатністю та бажанням творити в душі найкращих гуманістичних надбань людства” [1, с.27].

Здійснюваний нами аналіз свідчить про те, що волонтерська діяльність сприяє по-перше, самореалізації, особистісному росту, саморозвитку особи, яка її здійснює; по-друге, допомагає одержувати навички взаємодопомоги та взаємопідтримки; по-третє, має суспільно корисний характер та є складовою частиною громадянського суспільства.

Сучасні науковці розглядають волонтерську діяльність не лише як важливу ланку розвитку суспільства, а як головний чинник особистісного та професійного росту. Результатом цього є: допрофільна підготовка, професійне самовизначення та становлення; оволодіння знаннями та практичними навичками соціальної роботи з дітьми та молоддю; досвід індивідуальної та групової роботи з ровесниками та дорослими; нові друзі, цікаве дозвілля; розвиток лідерських якостей, творчих здібностей; самовираження та становлення молоді людини як особистості, як активного члена суспільства [8, с.48].

Аналіз наукових досліджень і реальна соціальна практика свідчать, що волонтерська діяльність сприяє соціалізації особистості, забезпечує засвоєння майбутніми фахівцями соціальної дійсності, нових соціальних ролей, норм і суспільних поведінкових стереотипів; допомагає особистісному росту, самореалізації; по-новому осмислити значення загальнолюдських цінностей, у тому числі співчуття, милосердя, їхню роль у гуманізації міжлюдських стосунків; ознайомлює із загальною культурою та специфічними субкультурами соціуму.

На думку О.Гордилової, у процесі волонтерської діяльності розкривається внутрішній суб’єктивний світ людини, її індивідуальність, проявляються духовні і моральні якості індивіда. Автор помічає, що волонтерська діяльність виконує функцію соціального виховання – укорінення в суспільстві, в молодіжному середовищі фундаментальних цінностей, таких, як добро, милосердя, співчуття, громадянськість, свободу вибору, справедливість, солідарність, чуйність, взаємодопомога [3, с.124].

Волонтерська діяльність включає різноманітні види соціально-педагогічної діяльності: надання соціально-педагогічної допомоги, підтримки, послуг; реалізація планів, проектів та програм; створення, розвиток і координація соціальної мережі (волонтерських організацій, громадських формувань соціально значущої спрямованості, груп самопомоги тощо); організація

виховних та благодійних заходів й акцій за різним спрямуванням, тематичними напрямками. Одна з умов забезпечення соціально-педагогічної діяльності – це достатня кількість людських ресурсів для вирішення таких соціальних проблем як: профілактика наркотичної залежності, ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки молоді, соціальна реабілітація дітей з особливими потребами, ре соціалізація осіб, які повернулися з місць позбавлення волі, соціальний супровід прийомних сімей тощо. Саме тому останнім часом в Україні активно стимулюється благодійна діяльність та розвивається волонтерський рух. Наразі волонтери є рівноправними суб'єктами соціально-педагогічної діяльності. Найчастіше волонтерами стають студенти.

Аналіз результатів теоретичних напрацювань, практичного досвіду підготовки студентів до майбутньої соціально-педагогічної та волонтерської роботи виявив низку суперечностей: між потребою суспільства у фахівцях цього профілю, здатних до здійснення волонтерської роботи, і недостатнім рівнем підготовки майбутніх волонтерів до її виконання. Сьогодні потрібно приділити багато уваги професійній підготовці студентів-волонтерів до соціально-педагогічної діяльності.

Викладачі Стахановського педагогічного коледжу у процесі теоретичної підготовки студентів-волонтерів до виконання професійних функцій засобами волонтерської діяльності надають перевагу діалогічно-дискусійним та тренінговим технологіям навчання, які трансформують навчальний процес у співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де студент і викладач рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання. Діалог як форма взаємодії надає можливість студенту моделювати власні судження, індивідуальний стиль діяльності, способи самовираження через цю діяльність, відчути себе рівноправним співучасником навчальної діяльності.

Однією з найбільш поширених форм діалогічної взаємодії є бесіда, що реалізує такі функції спілкування: інформативну – передача і прийом інформації; регулятивно-комунікативну – вплив на поведінку партнерів у спілкуванні; афективно-комунікативну, яка пов'язана з виразом та передачею іншим емоцій та переживань. Щоб реалізувати всі функції бесіди, як діалогічної взаємодії, в процесі підготовки волонтерів необхідно враховувати такі рекомендації:

- обирати тему, яка актуальна для її учасників;
- аудиторія слухачів повинна мати певний обсяг інформації по даній темі;
- конкретизувати основні питання, які будуть ставитись під час бесіди;
- доповнювати та співвідносити з інформаційним наповненням бесіди наочний матеріал;
- визначити оптимальні прийоми активізації уваги учасників на початковому етапі бесіди (проблемне запитання, відео фрагмент, електроні презентації, обговорення ситуацій з життя);
- продумати оптимальні прийоми підведення підсумків бесіди залежно від її змісту (сюжетно-рольова гра, моделювання проблемної ситуації, інсценування);
- добирати доцільні прийоми для створення у слухачів необхідного емоційного фону під час бесіди (логічні акценти, паузи, музичні заставки, вправи-рухавки, релаксаційні вправи).

Готуючи студентів-волонтерів до професійної діяльності викладачі повинні враховувати психологічні особливості та віковий склад, зокрема їх прагнення до самоствердження, самореалізації та самовираження. Слід пам'ятати, що спілкування здебільшого проходить у формі дискусії, яка дає можливість кожному учаснику активно залучатися до обговорення гострих соціальних тем. Дискусія (з лат. *discussion* – розгляд) – широке публічне обговорення якогось спірного питання, вільний вербальний обмін знаннями, ідеями чи думками між викладачем та учасниками групи. Психологи довели високу ефективність занять у формі дискусії із погляду засвоєння знань, розвитку пізнавальної мотивації, використання досвіду.

Підготовку та проведення дискусії доцільно розпочинати з вибору теми, розробки плану та визначення основних питань (об'яви з переліком питань вивішуються за два тижні), вибору ведучого та оформлення приміщення. Під час дискусії слід не лише сприяти формуванню у волонтерів вміння відстоювати власну позицію, але й ознайомлювати з технологічними аспектами використання даної форми роботи у професійній діяльності.

Тренінг, на думку Ю.Ємельянова, „це група методів, які спрямовані на розвиток здібностей до навчання та оволодіння будь-яким складним видом діяльності”. Л.Петровська трактує його як засіб впливу, який спрямований на розвиток знань, соціальних установок, вмінь і досвіду у сфері міжособистісного спілкування, а також засіб розвитку компетентності у спілкуванні, засіб психологічного впливу [9, с.304]. Серед великої кількості підходів до використання тренінгів як форми активного навчання ми акцентуємо увагу на соціально-просвітницькому та соціально-психологічному. Перший вид тренінгової роботи розрахований на підготовку, навчання, формування умінь і навичок волонтерів, які працюють у сфері освіти, інформаційних технологій, розваг та сприяє вибору варіантів поведінки, розвитку установок та усвідомленню потреб і мотивів професійної діяльності. Другий вид застосовується як з метою формування й удосконалення загальної комунікативної готовності волонтера, так і для вироблення специфічних

комунікативних навичок спілкування з різними категоріями населення (ВІЛ-інфіковані, діти-сироти, діти з особливими потребами, люди похилого віку). У ході підготовки до проведення тренінгу слід звертати увагу на вибір теми (за місяць оприлюднюється перелік тем, приблизна кількість 5-6 тем), обладнання (наявність флеш-чату, роздаткового матеріалу, канцелярії, меблів та теле-, відео- апаратури), приміщення, кількість учасників (не більше 12-15 осіб). Важливим є роль тренера, який повинен не лише володіти теоретичними знаннями тренінгової технології, а й мати практичні вміння та навички.

Результатом такої співпраці стало створення на базі Стахановського педагогічного коледжу волонтерського загону, головна перевага якого полягає у тому, що студенти виконують роботу, яка їм подобається, на достатньо високому рівні й отримують задоволення від результатів. Провідними напрямками роботи волонтерського загону стали: соціально-педагогічна підтримка дітей-сиріт та дітей із багатодітних та малозабезпечених родин, супровід молодих інвалідів, робота з важковиховуваними дітьми, профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі, допомога людям похилого віку та ветеранам ВВв. Для реалізації цих напрямків волонтери обрали наступні форми роботи: бесіди, диспути, лекції на різну тематику, відео-лекторії, святкові вечори, концерти, рольові ігри та театралізовані вистави, тренінгові програми; соціально-педагогічний театр, новорічні капусники, свята, благодійні акції, ярмарки, збір коштів, адресну допомогу.

Висновки... Отже, все вищевикладене дозволяє визначити, що волонтерська діяльність, по-перше, сприяє самореалізації, особистісному росту, саморозвитку особи, успішній соціалізації особистості, допомагає одержувати навички взаємодопомоги та взаємопідтримки та має суспільно корисний характер; по-друге, має низку суперечностей: між потребою суспільства у фахівцях цього профілю, здатних до здійснення волонтерської діяльності, і недостатнім рівнем підготовки майбутніх волонтерів до її виконання; по-третє, вимагає посиленої уваги до якості підготовки студентів-волонтерів за рахунок використання сучасних технологій навчання.

Список використаних джерел і літератури:

1. Бондаренко З. П. Волонтерська робота у вищому навчальному закладі / З. П. Бондаренко // Вісник Запорізького національного університету. – 2008. – № 1. – С. 25–30.
2. Вайнілович Н. А. Волонтерський рух у сучасному українському суспільстві: мотиваційний аспект / Н. А. Вайнілович // Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2010. – № 2. – С. 407–410.
3. Гордилова О. Волонтерство і громадянське суспільство в Росії / О. Гордилова // Політичний менеджмент. – 2008. – № 6. – С. 122–131.
4. Клименюк Н. Волонтерська практика як одна із форм підготовки майбутніх соціальних працівників до соціально-педагогічної роботи в громаді / Н. Клименюк // Виховуємо громадянина. – 2010. – № 1–2 (50-51). – С. 101–107.
5. Крижановська Т. І. Волонтерський рух на Харківщині: проблеми та перспективи / Т. І. Крижановська // Управління розвитком. – 2010. – № 7 (83). – С. 123–124.
6. Лук'янова Н. Л. Волонтерський рух в Україні – дієвий засіб реалізації державних програм у соціальній роботі з населенням / Н. Л. Лук'янова // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2009. – № 2. – С. 92–95.
7. Матвеев С. Ф. Соціальні аспекти волонтерського руху: минуле та сьогодення / Матвеев С. Ф., Когут І. О. // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 1 (3). – С. 161–165.
8. Мирошніченко Н. О. Особливості підготовки волонтерів до роботи з інвалідами / Н. О. Мирошніченко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2011. – № 1/2. – С. 40–49.
9. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / за заг. ред. проф. І. Д. Звереві. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336с.

Анотація

Е.С.Шумакова

Современные подходы к профессиональной подготовке студентов-волонтеров

В статье раскрыты современные подходы к профессиональной подготовке студентов-волонтеров в условиях педагогического колледжа. Представлен опыт работы преподавателей со студентами-волонтерами и проанализирована работа волонтерского отряда педагогического колледжа.

Ключевые слова: волонтерская деятельность, студент-волонтер, беседа, тренинг, дискуссия.

Summary

E.S.Shumakova

Modern Approaches to Professional Preparation of Students-Volunteers

Modern approaches to professional preparation of students-volunteers under the conditions of pedagogical college are exposed in the article. Experience of teachers with students-volunteers is offered, and work of volunteer detachment of pedagogical college is analysed.

Key words: volunteer activity, student-volunteer, conversation, training, discussion.

Дата надходження статті: „28” вересня 2012 р.